

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ԱՆՄԱՀ ՀԻՇԱՏԱԿԻՆ

«Տրամուխին է ինձ եւ անպակաս
ցաւք սրտի իմոյ վասն եղբարց իմոց եւ
ազգականաց»:

Մեսրոպ Մաշտոց

Բարձրահասակ, ամուր, թիկնեղ, լանջը նրժան Մասիսին,
Դեմքն արծվենի, արեւադայտ եւ լուսաշող դերթ լուսին,
Այն ո՞վ է, որ շրջում է միշտ ապարանքումն արքայի
Եւ սրբաբոլոր պճնադարդում հղոր լուսովն արեւի:

Ինչո՞ւ արդյոք առանց նրա արքան չառնում ոչ մի քայլ,
Առանց նրա խորհուրդների չեն վճռվում դործ ու բան,
Թեկուղ դործը լինի չնչին, հույժ կարեւոր խկ անդամ,
Անընթացք է մնում տեղում, մինչեւ շտա նա պատգամ:

Նրան անխոս ենթարկվում են պալատականք եւ իշխանք,
Սպարապետն ակնածանքով տալիս պատիւ ու հարգանք,
Հայ բանակի սիրելին է, իր քաջությամք խիստ հայտնի,
Քանի՞ անդամ փառքով է նա օժեւ դենքը հայրենի:

Սակայն տխուր, մուսլ է նա, վշտակոծուն, անհանդիստ,
Դրքբում է նրա սիրտը թաղուն կերպով ինչ որ վիշտ,
Ուստի չունի նա անդորր, չունի անդամ հանդիստ քուն,
Արքայական պատիւներին նա չի առնում լիություն:

Բւ պալատում դեռ չգիտեն դադանիքն այս մեծ վշտի,
Թե տխրության ամպը ինչո՞ւ, ինչպե՞ս նստավ իր սրտին,
Վիշտ մենակ է եւ մենախոհ տարված ինչ որ մտքերով,
Ընթացն աստված գիտե, ինչն է նրան դարձրել սղափոր:

Սակայն ո՞վ է, ո՞վ է արդյոք երիտասարդն անվանի,
Իր կտրում է մաքի թրով անդամ համբան դարերի.
— Տարոնացի Մեսրոպն է նա՝ փառքը Հայոց Ինվանի,
Իմաստադույն քարաուղարը Վառձապուհ արքայի:

Վաղուց ի վեր տապակվում է նա վշտերով հայրենի,
Արյունում է նրա սիրտը, երբ նայում է Հայ մարդին,

Անդիբ, անուս և խոշտանդամ, շունի թուշք արծվենի,
Ու մինչև երբ պիտ գալարվի աշտակս մթին ճամբեքին:

— Թեկուզ լինին հազար աշտակս հզորագույն պալատներ,
Չենք դիմանա մրրիկներին, փոթորիկին մահարեր,
Կկործանվի ժողովուրդս և երկիրն իմ հայրենի,
Այն կդառնա լուծ ու լծկիր, ստրուկ հզոր տիրողին:

Մտածում է ս վշտերից ալլալվում է յուր հոգին,
Դեռ չի գտել ելքն ու ճամբան այս դժվարին պայքարի,
Սակայն կյանքում անլուծելին լուծելի է և դյուրին,
Դժվարագույնն հանճարի մոտ մպտի շարժում է շնչին:

Լուսապայծառ առավոտը միշտ կմնա սրտիս մեջ,
Ինչպես սիրս կարոտների հրդեհ անմար ու անշեջ,
Առավոտը այն պատմական, երբ Մաշտոցը պալատին
Հրաժեշտ տալով իրեն նեւեց կրկին դիրկը արևի:

Վեր, դպրություն, — կրկնում էր նա, — ահա զենքը դալիքի,
Հզորագույն միակ սուտերն հաղթանակի ու մարտի:
Կրկնում էր նա դյուխն հզոր հանում վսեմ արևին,
Ու արևը համբուրում էր սրբազնալույս իր հոգին:

Բանալ դպրոց և կաճառներ, դնել հիմքը դիտության,
Ժողովրդին աղբյուրներ տալ, մտքի աղբյուր դյուլթական,
Այնուհետև պատմությունը շուտ կդառնի իր ճամբան,
Ժողովուրդս ձեռքը կառնի զենքն իր հավերժ փրկության:

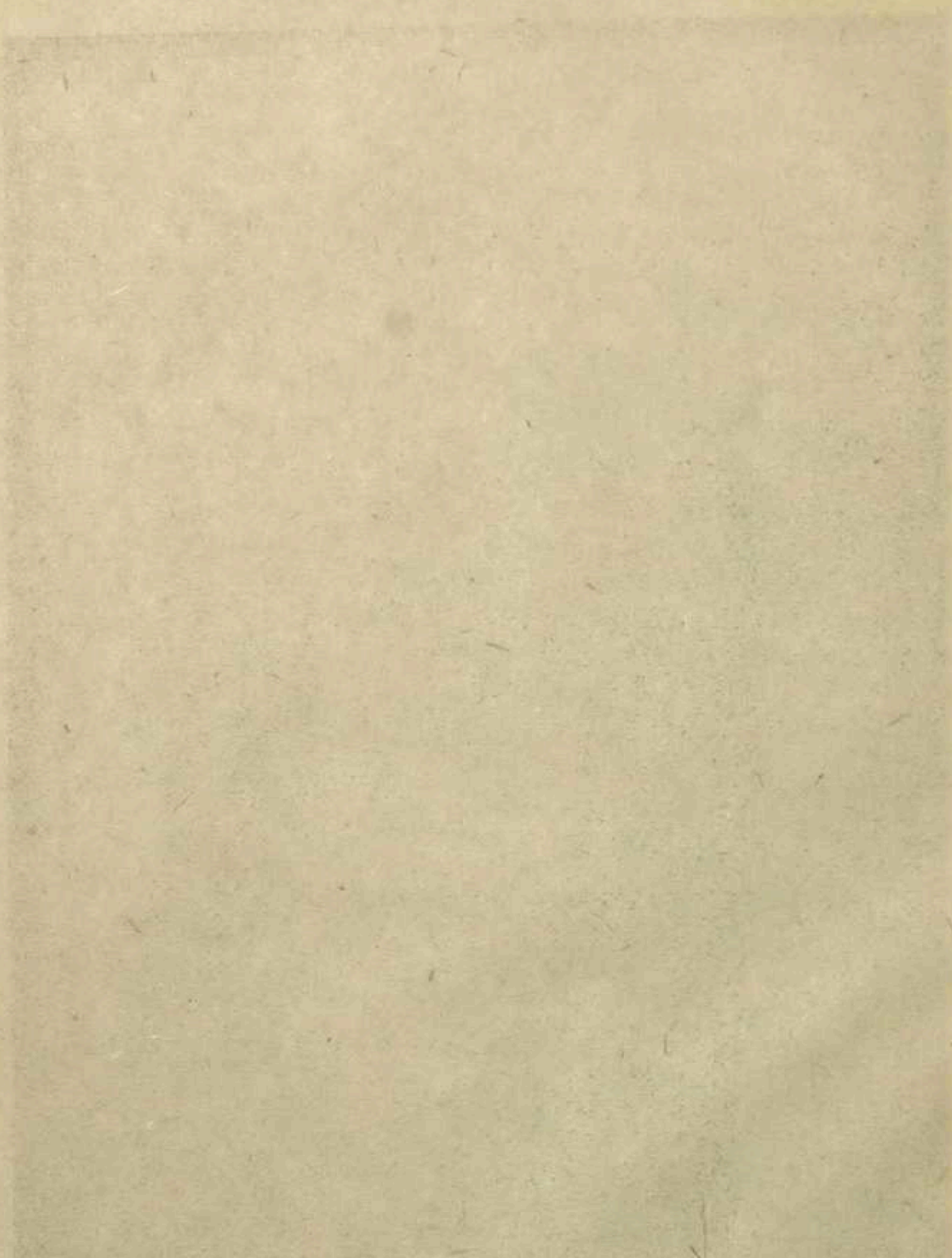
Եվ նա ահա ցուպը ձեռքում և մախաղը իր ուսին,
Դյուլդից-դյուլդ է անցնում, հասնում մինչ ծերպերը լեռների,
Հյուլդ, ազարակ, ամեն խրճիթ լցնում խոսքով դպրության,
Այս է միակ հաստատ ճամբան հավերժաթիռ դյուլթյան:

Քարոզում է, հյուծվում, հոգնում, բայց հիմնում է
կաճառներ,
Ձի ավարտվում դործը, սակայն՝ որքան խոչ կան ու խուժիր,
Օրն անցկացնում նոթի, ծարավ և սնարը քարերին:
Ո՛րքան փափուկ են կոշտերը զաղափարի ճամբեքին:

Եվ նա փորձեց բազում անգամ նշանադրեր ստեղծել,
Հայ բարբառին ու հնչյունին ներդաշնակել, հարմարել,
Բայց չգտավ ելքն ու ուղին, աշդպես հեշտ չէր ու դյուրին,
Լեզուներն էլ ունեն իրենց պահանջները դժվարին:

U. Wburny

Եվ որոշեց այցի ելնել դիտուններին աշխարհի,
 Մանեւ հզոր զինանոցը իմաստութեան ու խոսքի,
 Ահա կրկին ցուպը ձեռքին մեկնեց դեպի Ստորիք,
 Կուցե աշնտեղ լուծի խրթին դործի կնճիռն ու դադանիք:

Նա պրպտեց ժամանակի կաճառները իմաստուն,
 Զպարուրվեց նրա հոգին հրթիռներով անպատում.
 Արեւելքից վերադարձավ նա ձեռնունայն ու խոռով
 Եւ շլցվեց նրա սիրտը աստվածային հաճույքով:

Ու գուրս եկավ նա իր խուցից հովերն առած թևերին,
 Խոյանում էր Մասիսն ի վեր դերթ փոթորիկ ամպածին,
 Նրա սրտով անցնում էին մրբիկները դարերի,
 Հայ աշխարհի վիշտն ու ցավը և տառապանքն ահուկի:

Ըմբոստացման հուրն էր վառվում և բորբոքում իր հոգին,
 Պայքարում էր տարերքի դեմ, և՛ աշխարհի և՛ մտքի,
 Սլանում էր ինչպես կայծակ, արդէլք չկար ճամբեքին,
 Միտքն ասում էր. — Թո՛ւր, Մեսրոպ, մինչ դահույքն
 Արարչի:

Նա մենակ չէր, նրա հոգում լողում էին բյուր աստղեր,
 Իյուր արեւներ ծաղում աշնտեղ, արշալուսում դարուններ,
 Հեռում էր նրան անթիվ մի հոծ բանակ ահուկի,
 Աջից-ձախից հայ շինականն ու ռազմիկներ քաջարի:

Ու սուրում էր քամին ուժգին Արարատից Արաղած,
 Թե էր տալիս Հայ հանճարին, նրա մտքին բորբոքված,
 Ծողում էին աստղերն երկնից, լույսի հեղեղն էր ճայթում,
 Արաղածում աստղերից վառ սուրբ կանթեղն էր փողփողում:

Ու Մաշտոցի սիրտը փղծկաց, ժայթքեց որպես հրաբուխ.
 — Հե՛յ, — մոնչաց նա դարերին և հողմերին ամենի,
 — Ես կը փչեմ շղթաները, կապանքները մեր երկրի,
 Մտքի անպարտ թափչքներով և զորութեամբն անմահի:

Կկառուցեմ նոր բազիններ արեւերի ու լույսի,
 Ժողովուրդս ուխտի ելած հավերթի հետ կճախրի,
 Ու բուրդերը մազաղաթի կբարձրանան դեպի վեր
 Մասսի նման լուսադադաթ ու նրա պես անվեհեր:—

Գոչում էր նա ու խոյանում Մասիսն ի վեր արեւին,
 Շեփորում էր ամեն կողմից հանճարածին յուր հոգին,
 Եվ ծծում էր նա անհաղուրդ բուրմունքը մեր դաշտերի,
 Նրա հոգին լցվում էր հորդ, սուրբ զորութեամբ անմահի:

Աղերսում է սիրարորոք, տալիս գլուխն հողերին,
Եվ բարձրանում ողջ հասակով ձեռքը մեկնած Արարչին,
Սոսի նման սիրուն է հալվում կանթեղներով լուսածին,
Ողջ էությամբ նա փարվել է տիրոջ անմահ խորանին:

Ու դուրս եկավ նա հաղթապեն մաքի բոցովն ահակի,
Նրկսունութ արևներով ողջունեց մեր աշխարհին,
Եվ արշալույսը ճառագեց թռիչքներով անսահման
Ցրիվ տալով դուր զոռը մեր դարավոր թմրության:

«Այնուհետև ժողովուրդս դափնեպսակ կհաղնի,
Ասաղերի մեջ արեվի հետ հալերթածուփ կփայլի,
Ամեն մի շեն, հյուղ, ագարակ լույսի տաճար կհիմնի,
Լույսն արևի ճաճանչի պես ամեն խրճիթ կմանի:»

Ու դիտության կաճառները կբարձրանան վեր ու վեր,
Մաքի հզոր շփնդներով, հաղթանակով անվեհեր,
Կճառագեն իմաստության արևները վիթխարի,
Պատմությունը լուսապայծառ նոր թևերով կճախրի:

Եվ այլևս ոչ մի զորեղ, այլևս ոչ մի բռնավոր
Չի հանդգնի զինաթափել մեղ մեր դեմքիցն ահավոր:
Խորհում էր նա և սլանում կատարներից դեպի վար
Արարատյան դաշտով անցնում որպես արև երկնափայլ:

Ու այդ օրից մինչև այսօր հայ միտքն է միշտ դղրդում,
Լուսածիփուն քո մեծ դյուարը պահած է իր վառ սրտում,
Եվ դեռ ո՛րքան դարեր կդան, կդան կանցնեն հիացքով,
Անմահ Մաշտոց, սերունդները սխալ չնշեն քո շնչով:

Ռուբեն վարդապետ